

Contra quasdam Gentilitatum obseruantias CXLIII

Sermo factus et habi-

nus per me Petrum, vicgra, predica-
tozem indignum ecclesie Argentis
nensis contra petulantiam
sacerdotum et lasciuam
circutione, in ocr-
ua Innocentii.

Vtrum per-
sona ecclesiastice
ca his periculo-
sis, Tot morbo-
rum, tantis ca-
ristie et letifere fa-
mis, tibus lu-
do puerorum, in
ocrua Innocen-
tium, cum pompa

et apparatus solito / sine peccato mortali, se
ingerere possit: Respondeo per aliquot pro-
positiones et

¶ Dico primo, Persona ecclesiastica / que
ratione ordinis et prelatie tenet gregem do-
minicum / triplici pascere pabulo / verbi ex-
empli et subsidii / cum scadaloso apparatu /
ludo puerorum se ingerens / peccat mortaliter /
et grauissime, de quo videat Humb, trac,
ij, ser, ij, de Synodis / vbi citat hunc ver-
sum, Sacra docens / sacra dans / et dux sa-
cer esto sacerdos, Ad huius conclusionis
intelligentiam aduertende sunt sequentes pro-
positiones.

¶ Dico secundo, Petro et successoribus
presbyteris Christus commisit gregem domini
cum pascendum triplici pabulo / scilicet ver-
bo / exemplo / et subsidio, Ideo dum eum
Joan, Ul, pastorem presiceret ecclesie / ter ab
eo quesivit / an se diligeret, Lui ter respon-
denti toties iniuriam dices, Pasce oues meas
scilicet predicto triplici pabulo, Ita quod
si quis renuerit / conuinceret summum pasto-
rem Christum / qui eas sibi commisit non as-
mare: hanc latiore declaratione et intellectu
dicit ex Habrie, li, 4, di, xij, q, pri, dubio, v,
qui videant et ex pastoralis Gregorij.

¶ Dico tercio, Scandalisans actiue, p-

rimu peccat mortaliter habet hoc Matth,
xviii, Si quis scandalizat unum ex his expe-
dit ei: vt suspendat mola azinaria in collum
eius / et demergat in profundum maris: id est
tolerabilior ei foret mors temporalis quam eter-
na, Item alibi dicit Christus / vt homo per
quem scandalum venit, Ve / autem maledictionem
eternam importat, Est insuper contra chari-
tatem proximi / qua cuiuslibet commissum est
de proximo: vt Scotus in materia de scan-
dalo deducit / qui videat, Diceret, Et quod
est scandalum / et quid est dare scandalum.

¶ Dico quarto / quod scandalum est fas-
cium / vel dictum minus rectum prebens occasi-
onem ruine, hec definitio est Aleca, de alea
par, ij, q, 189, et b, Tho, ij, scde, q, xliij, ar, i,
duradi: et aliorum in quarto scripto, di, 37ij,
Datur itaque scandalum siue occasio ruine
tribus modis, Primo / quando quis suo
inordinato dicto vel facto intendit alium
trahere ad peccandum / et hoc dicitur scan-
dalum per se, Secundo fit hoc / dum quis
suo dicto vel facto non intendit dare occasi-
onem ruine et ad peccandum inducere / sed
solum sue satisfacere voluntati, Ipsum au-
tem factum est tale quod de sui ratione habet quod
sit inducendum ad peccandum: puta cum alius
quis publice facit peccatum / vel habet simi-
litudinem peccati, Et tunc qui huiusmodi
peccatum facit: proprie dat occasionem ruine
Hec Thomas, Exemplum, Vis esse concu-
binarius non intendens per hoc scandalisa-
re proximum: immo velles neminem inde scan-
dalisari / sed solum tue concupiscentie satis-
fieri, Sed quia actus de se est malus occa-
sionem prebens ruine, igitur hoc modo das
scandalum, Terio / Dum quis suo facto
vel dicto / quauis non malo / sed solum spes-
ciem: id est similitudinem mali habentis dat
occasionem ruine, Et hoc clare exprimit Pau-
lus dicens, Ab omni specie mala abstine-
te, Exemplificat beatus Thomas de ydo-
loticum comedere coram infirmis / quod quas
uis de se non sit peccatum, debet tamen dis-
mitti ex charitate ad cauendum lesionem
proximi, Et qui in tali casu non dimitteret
contra charitatem ageret / sicut dicit Apo-
ad Roma, xiiij, Si propter cibum frater
tuus contristatur iam non secundum chari-
tatem

Et iij

Gentilitatū obseruātiās CXLV

mo preparare. Et per vicos et plateas cantatores et choros ducere presumpserit. Anathe ma sit. Lum autem ceremonie / quibus vulgus assuecit. vix funditus extirpari possunt. Et difficile assuetas relinquunt christiani de gentibus ad fidem peruenire: huiusmodi consuetudines in melius commutarunt / quo ea que prius superstitiose in idolatria fiebant: iam in vera pietate et religione fierent. Ut sic sollemnitas quidem staret / sed alia intentione fieret. Vnde hoc modo ritus ecclesiastici ridentur per dicitur ritibus paganorum. Primo amici mutuo placetas ministrabant in memoria Saturni. At nunc ministrantur placetas in memoria christi. Secundo sibi sedebant in mensa ministrantibus dominis. Nunc scholares stant in stallis canonicorum eis in pulueribus ministrantibus. Tertio serui circuebant in omni luxu impune indulgentia huiusmodi a Saturno. Et pueri licet discurrunt in octava innocentium indulgentia huiusmodi: quod in memoria Rachel plorantis filios suos id faciunt. Ecce quod sapienter illicita in cessante religione commutauerit ecclesia dissimulatione pia et bona. Hoc in multis fecit ecclesia: sicut de ducit Berson inde direct. cordis / ut per in festo purificationis et alij commutauit itaque hanc gentilitatem in pia intentione: ut scilicet per ludum pueroz representetur Herodes et quasi Rachel ploraret filios suos / ut sic hoies inducerent ad conuersionem plusquam ad lasciuia / que omnia licita sunt: ut in glo. de vit. et ho. de. Luz decorum domus. Et hoc verum est / si maneant infra limites bone consuetudinis: quod fieret si pueri luderent non peribere. Sicut infra patebit. Vel saltem in ritibus minus impietatis pre se ferentes sub spe quod cum spe industria prelatorum et personarum ecclesiasticarum huiusmodi vanitates funditus extirpari de secundo scandalisant pusilli superbia deri / que hic pringit. Quod si gentilitati non condescenderet / esto non tamen concessio. varia tamen vitia perpetrant / quibus plus supra modum scandalisat. Nonne queso populus iste circuitus sacerdotum et prelatorum sine superbia sit. Qualis oratio deus meus: plures ut pompe satisfaciunt debita debitis accumulatis propter que certissime antequam soluant fulminatio nes et censuras ecclesiasticas passos certo scimus. Videntes hoc laici mox dicunt. Ecce quomodo elemosyna superbis. Nonne suffice

ret eis omnis luxus et abundantia in domibus eorum cum inhonesta familia sua? Nonne cum scandalo in circuitu impij cum pompa et luxu ambulant? An ignorat / quia cum superbit impius incendit pauper contra clericos / fremunt gentes et populi meditant inania. Quod quam causam queso? Admirum detestantes luxum talem precipue hoc periculoso tempore dum pauper inedia moritur in platea / et christus in angulis. Et in centum huiusmodi iudicij et emulationis ipsi prebemus. Non sic superos cooperatores Petrus docuit / dum diceret. Non ut dominantes in clero / sed ut forma facti gregis.

Tertio quam infidelem dispensationem patrimonij christi pre se ferat hec pompa / vnde scandalisari pusillos oporteat. Ipsi qui plebem ministrare audiunt / dicant. Quorum ego vnus sum / qui his auribus hausi. Audi diuum Hieronymum ad Damasum Papam et habet. xvi. q. pri. c. fina. dicit enim Quis quid hinc clerici pauper est: debent in super domus eorum esse communes. Cui sine doctor res inuites dicunt. Sacerdotes solum dispensatores honorum ecclesie non proprietarios. Alij magis fauentes clero. Dicunt eos proprietarios / sed ad sola fidelem dispensationem / quod in idem redit. Quod dicit dominus sum bonorum meorum. possum dare et dispensare ad libitum. Quibus respondeo / fateor quod es dominus bonorum ecclesie que possides / sed solum ad bonam dispensationem. Querit autem inter dispensatores: ut fidelis quis inueniatur. Is profecto qui sibi iuxta concordantiam status necessaria pauperibus superflua dispensat. Tibi neque de aliorum viuere / non luxuriari licet. Audi Basilium omnia prima. Si fateris ea tibi diuinitus prouenisse. An iniustus est deus res inaequaliter diuidens: Cur tu abundas / et ille medicat. Nisi ut tu bone dispensationis merita consequaris. Ille vero patientie brauijs decoratur. Panis est famelici quem tu tenes. Audi tunica quam in condaui seruas. Discedit calceus / qui tecum marcescit. Indigentis argentum quod possides / et habet transumptiue. xv. q. viij. Ambro. Esurientium panis est / quem tu detines nudorum indumentum / quod tu recludis Miserorum redemptio est et absolutio pecunie quam tu in terram defodis.

Sermo

plurimū dist. c. sicut hi. Nōne nimium esset cōcu-
binā tuam cū filijs tuis victu z amictu/ au-
ro z serico omniqz luxu in domo tua ex ele-
mosyna z p̄monio crucifixi sacrilege sup-
bire. Nū pctm̄ tuū vt Sodoma p̄dicā dū.
Credite fratres: qui sic impie dispensat bo-
na ecclie sacrilegus est/ z grauissime peccat
Judas si ob hoc/ qz bona Christi vxori z fi-
lijs dabat/ qbus lege nature puidere debe-
bat tā grauissime peccat. Quāto graui⁹ hi
qui scortis/ scubinis/ ioculatoribz/ mimis p̄-
sectim hoc grauissimo tpe intanta caritate
annone/ intanta pauperū turba/ qbus beu-
ybs nra scater. Super euz larga darez nu-
merati sunt bis mille/ z ducēti pau pes mē-
dicātes: p̄ter hos in hospitali nutriunt plu-
res q̄ quingenti. Sed z ophani inuētiq̄
iam plus quā trecēti numerati sunt. Taceo
de alijs paupibz/ qui i vrbe nra elemosy-
nis sustentant z nutriunt. Horū sunt sup-
flua/ qbus tu supbis z luxuriar̄ hac pom-
pa zc. Ecce quātum scandalifetur pusillus
impia dispensatiōe patrimonij crucifixi.
Quarto scandalizant ob petulantia z leui-
tate cleri. An ne offendat̄ populū in ludis
his scenicis/ leuitatibz/ ineptijs puerilibz/
in verbis scurrilibz/ in cachinnis/ lasciujs
luxu/ ostentatiōe/ vanitate/ in studio p̄pla-
cendi puellis/ ne dicā meretriculis. Ipsi in-
dicet̄/ si saltē malicia nō sitis obcecati. Cū
itaqz seculares plebei vident lumē exempla-
ritat̄ z grauitatis extingui in p̄latis z an-
te signant̄/ yñ accendi debebāt. Nōne scan-
dalizant̄. Sicut paucis ante elapsis annis
contigit. Ubi quidā ex ciuibz nris ele-
gunt quendā Episcopū/ qui in tbiara cum
pluribus sacellanis superpellicijs indutis
per plateas vini z vini i ciuitate circuibāt
z ferentibus imanibus chartas cōglutina-
tas ad instar cantionalij lasciuas cantile-
nas p̄sonabant. Benedicite ep̄o/ confirmā-
te aliosqz actus ep̄ales gestiente/ ac sacella-
no aspergente aqua bñdicta. Hec oia z ser-
centa hoz in ignominia cleri z prelatoz fa-
ciebāt. Dum tpe qua dragesimali p̄fiteren-
tur. Is qui ep̄s fuerat nullibi absolutiōem
obtinere potuit. Tandē ad quendā religio-
sum doctoz/ satis eruditū/ doctū venit/ pe-
tens absolutiōem. Quesiuit p̄fessor/ qd eū

ad hmōi despectuz cleri impulsisset. Rūdit
sub fide z conscia sua quod ob nullā aliam
cām hoc cum p̄plicibus suis attentasset q̄
ob eaz. Tum vidissent vicarios/ officiales
ep̄i z prelatos/ ac totū clerū in rubeis tuni-
cis instar equitū laicoz cum tali pompa se-
gestire equites/ qd solis pueri olim concess-
sum fuerat: tunc cū ipsi equites essent. Se-
eodē die eadē licentia gestire vicarios/ offi-
ciales/ clericos/ prelatos zc. Nec credidisse
tm̄ facin⁹ fuisse. Cū z cleri in ludis coz sce-
nicis ea que christiane religionis sunt in de-
spectū impune trahāt. Sicut dū in habi-
tibus monachoz/ beguttariū/ z alioz lasciu-
uā/ z cachinnū soluant. Audiens motiua
ista z nō alia doctor iste eundē absoluit. sa-
lutaribus tm̄ monit̄/ ne amplius cōsim ille
attentaret/ euz prius plurimū a dhoratus.
Uidete fratres/ an ne scādalizat̄ is fuerit.
¶ Dico sexto. Scādalizare primos gra-
uius peccatū est homicidio corporali. Ser-
fon enumerat quattuor peccata grauissima
Inter que vnum est scandalizare proximū.
Nimirū ob satisfactiōem quasi impossibilē
vel valde difficilē. Teneur em̄ scādalizans
restituere scandalizato omne bonum/ quo
eum priuauit suo scandalo: vt dicunt Do-
cto. in. 4. di. xv. Sed qui publice scandali-
zat/ ignorat quōt z qui scandalifent/ z quā-
tum malum suo scandalo procurauerit.
Quomodo ergo satisfaciēt bis quos igno-
rat. Ne autem perplexus is remaneat z via
penitēdi/ z restitutiōem illi p̄dudat. Con-
sulunt Doctozes qz faciat tantū quantum
possit in via satisfactiōis z tutus erit. Hoc
faciet/ si tanta honestate z grauitate exēpla-
ri vinat corā illis: quāta leuitate z scanda-
lo prius apud eosdē scandalifando eos vis-
terat. Ut sic qui prius eius occasione cade-
bant. Jam eius occasione resurgant. Sed
vbi hec em̄ datio queso/ aut resistētia vnqz
visa est. Immo asuēti scurrilitatibus. Se-
nescimus z vltimū diem claudimus in pec-
catis/ in leuitatibus/ z scurrilitatibus pra-
uis. Nōne insuper ania plus est q̄ corpus
Sic z scandalo animā accidens proximū
grauius peccat q̄ manu corpus. Dicis/
Conuetudo fuit a centū annis z amplius
obseruata/ z quodāmodo ad nos delata il-

Scandalizati obla

Gentilitatū obseruantias CXLVI

lam obseruamus / et cōtinuamus. Non conseruare bonā consuetudinē non est illi: cū vt habent multa iura hinc inde. Sed ista est cōsuetudo bona: ergo: Respondeo et dico qd verus est bona cōsuetudo est seruāda. Et iterum dico: Quod ista representatio / si manserit in limitibus consuetudinis bone. Sicut p̄mitus obseruata fuit: tolerabilis esset / et non vituperāda. Sed qd presens de qua loquimur talis sit omnino negamus. Et que fuit illa inquis? Respondeo: Olim in extirpatione gentiliū obseruationū / si aut prius dixi homines ex gentibus ad fidem cōuersi hos ludos et spectacula spiritualia assumpserūt in quātum sunt representatiua piarū aurium. Ut est adoratio Magorum Decano innocētum: Passio: ascensio Christi: Visio spiritus sancti / et h̄mōi. Quorū exercitia de se nō sunt illicita / et similiter in spectio eorū. Tales em̄ sc̄dm Innocētū / et Hostien. in ecclesia fieri possunt / si cum honestate fiant. Si em̄ fiunt cum deuotio nemultū animos mouet: quia sc̄dm P̄bis losophū in Ethicis. Magis mouet exemplū q̄ verba. Et hoc est / quod dicit glo. in cap. cum decorē de vit. et hone. de. Non tamē hic prohibet representare presepe domini Herodis / Magos / et qualiter Rachel plorabat filios suos etc. Que oia tangunt festiuitates illas etc. De quibus hic fit mentio. Cum talia plus inducāt animū ad cōpunctiōem q̄ ad lasciuā aut voluptatem. Et est sententia sancti Thome. Dixi autē qd bonū exercitia de se non sunt illicita / et cum seruet honestas bonam esse consuetudinē et tolerabilem. Nam propter quedā immixta fiunt illicita: vt iam non dicat consuetudo sed abusus. Tunc autē seruatur honestas in vigore bone cōsuetudinis / si fiant a debitis et ad id aptis personis / locis / et temporibus. Honestas loci. ne in loco sacro fiant. Dicit Innocētus tertius extra de vita et hone. de. Cum decorē. Interdū ludī fiunt in ecclesijs theatrales / et non solū ludibrioꝝ spectacula / introducunt in eis monstra laruarū. Verum etiā in aliquibus festiuitatibus diaconi / presbyteri / subdiaconi infanie sue ludibria exercere presumūt. Fratritati tue mādamus / ne per huiusmodi

turpitudinē ecclesie inquinet honestas / prelibatā ludibrioꝝ consuetudinē / vel potius coruptelā curetis a nostris ecclesijs extirpare. Quā enorme facinus sit in loco sacro tempore diuinorū his ludis scenicis diuinum cultū intercipere / qualiter fieri hactenus solitū fuit om̄is zelosi christiani nouerunt. Quid respondebunt corā altissimorū qui prophanauerūt sic sanctuarium eius? Quid respondebunt tales: quibus domus dei cōmissa est: vt pro ea zelent. Ipsi vero ioculatoriū fieri permittunt. Maior contemptus fieri non posset deo / quā istis laruis intercipere diuina: nedū in choro et sub diuinis: imo sub canone. Non ante et post eleuariōem venerabilis sacramēti multiplicibus iocis / laruis / et leuitatibus. Unde etiā sacerdos missam canens distrabi posset. Hec oculis vidi. Proh pudor vbi presbiteria Episcopi / vbi Decani / vbi zelus domini domini. Hōne hoc officium episcopi / qui prohibitiōibus penalibus ista puenire deberet / et p̄cipue decan? Sed pro honore dei nemo zelat: Quid credis dñs / his vis nec dñi sabaoth cultoribus cū venerit discet. Proculdubio malos male perdet et visneam alijs locabit agricolis / qui fructum reddant tēpore suo. Non ergo dicant: quia cōsuetudo sit / sed magis abusus merito extirpandus. Sed tūc consuetudo tolerabilis esset. Si pueri in ecclesia episcopū representarēt / non autē immiscerent prophana. Et hec dicit honestas loci: vt scilicet non fiat in loco sacro. Honestas persone tūc seruatur. Dum pueri in curru cantilenas suas cantātes ludū pueroꝝ gestirent pueriliter representātes Herodem vt supra. Et ita ante annos triginta obseruātū est. De quo testor eos qui meminerūt. Sed qd prelati et canonici se his puerilibus ludis immiscuerint cū tali scandalosa pompa mentis / quā loquit. Sed inde ortus habuit abusus talis. Nam maiores cuiū in custodiā puerulorū / quilibet puero suo adhibuit seruū / sed tamē raro. Hinc alij cupientes placere metriculis preteriti quodā ficto se iunxerūt. Deinde concubine canonicorū complacites in lasciujs et petulātis honestatis exorsam habētes suggererūt dominis: vt se ne

Sermo

scirent et adiuverent. Et ita eo ventum est: ut senes prelati exultent in rebus puerilibus et mores a ludos assumant puerorum (maledictus puer cetum annorum.) Sicut mulieres superbe et vane quecumque lasciva viderint in ornatu apud meretrices et ipse petunt. Vir autem renuente. Eya inquit ista talia desert quibus impudica et improba sit: Cur non et ego: emulantes honore fororum. Sic in proposito etc. Opportunitas temporis seruanda est si consuetudo bona esse debet. Quod fit ut istis grauius imis temporibus non liceat. Quod si etiam liceret non tamen expediret. Ut quid musica in lucru. Cantas tu prelu tu Euilat pauper e regione pre inedia. Non sic impij non sic membra sumus vnus corporis mystici: spaciatur inuicem necessum est. Dicis si tantum malum istud est: Cur autem culus tuus tale abusum non extirpauit: qui plures alias malas consuetudines Argentinensi in maximis laboribus eliminauit maioris fuisse auctoritatis quam tu sis: Respondeo et dico: Auiculus me plus semel contra istum abusum predicauit: et in tantum: ut olim extirparet ab ecclesia: ne amodo episcopus scholarium tiburificaret altare. Et collecta in vesperis loco sacerdotis legeret: quod prius obseruatum fuerat per longos annos. Audiui insuper et ego aliosque fide digni sepius eum querulantem gembundo corde et albis suspensum hunc abusum. Et dicentem. In duratus est cor Pharaonis nullo persuasum dimittet hoc malum: donec dies luctus venerint: dies scilicet famis et pestilentie: ut carissima annone et turbatio pestis populorum a lasciuia terrore auocare ceperit: tunc si zelus predicatoris adfuerit facile extirpabuntur hec vitia. Huc dicite queso. Nonne dies istius in nos venerunt? Habita igitur oportunitate qua conscientia filere possem etc. Non tacebo: sed euangelisabo euangelium usque ad cor Hierusalem et non timebo.

¶ Dico septimo. Quod si qui incorrigibiles: sed et veritatis osiores futuri sint contra has et redictas veritates latraturi: vel saltem estimaturi: quia nec mihi: nec alicui licuisse contra vitia publica et abusus Cleri in suggestu importune oportune inire zelum insuper dei quo id dicere compulsus fui non

secundum scientiam fuisse. Legant sermonem sequentes omni acceptatione dignos diuini et mellissimi Bernardi precipui domus Israel zelatoris: quas habuit in concilio Rheimsensi in presentia Innocentij pape secundi et totius Cleri. In quibus facile ostendunt: quia diuini verbi predicatorum non deceat esse assentatores: sed acrem et zelolum contra vitia populi sanguine exusti redempti inuictorem.

Sermo diuini Bernardi

ad Clerum in consilio Remensi congregatum presente Innocentio papa secundo.

Kraue e quod

mibi in iugitur. vis delicti ut docet doctores in mam patres: presertim cum scriptum sit. interroga patres tuos et annuclabunt tibi. Si precipit mibi Moyses iste: cui

manus graues sunt: cui obediendum est: non solum a me: sed etiam ab omnibus. Et pluresque Moyses hic: moysi omnia fuit vna plebs Israelitica istius autem vniuersa ecclesia. Et pluresque Angelus hic: Cui enim angelorum dixit aliquando deus: quecumque ligaueris super terram erunt ligata: et in celis. Secundum officium: dico non secundum meritum: preter deum non est similis ei: nec in celo: nec in terra. hic est Petrus: qui misit se in mare: cum alij discipuli nauigaret ad Iesum: vnusquisque vestrum contentus est nauicula sua: hoc est archiepiscopus tuus: abbatia sua: et prepositura sua: iste autem misit se in omnes archiepiscopos: abbatias: preposituras: hoc mare magnum et spaciosum manibus: illic reptilia. Quorum non est numerus. Et nobis dico fratres mei episcopi: mirum exaltauit vos deus: vos estis lux mundi: ego dixi vobis et filij excelsi omnes. Verum tamen haec boni

Diui Bernhardi ad clerum CXLVII

nes moriemini: et sicut vnus de principibus cade. Is vbi sapiens/vbi scriba/vbi confessor huius seculi? Nonne sicut homines moriuntur? Et nonne sicut vnus de principibus cadent: vnde cadent vel quoz de latere domini in profundum inferni: fratres duo mala magna restant/ mors videlicet et iudicium: dura est enim condicio mortis/ et idcirco rarus ea qui velit mori: Sed que cura mori cum bectit via viuere carnis Ego quo ibo a spiritu tuo et q̄ a facie tua fugiam: cum dicit Apostolus omnes nos representari oportet ante tribunal domini vt referat vnusquisq̄ rationē de his q̄ gessit in corpore suo siue bonum siue malum fratres aliam sinodū pnuncio vobis / vbi dominus deus sedebit in iudicio et ibi omnes nos oportet representari: et ibi deus iuste iudicabit orbem terrarū / hic includitur iniustitia in marsupio / sed iuste iudicabit deus in illo iudicio/ et ibi omnes nos oportet representari (nisi forte qd̄ nefas est mendacit Apostolus) siue sit papa siue Cardinalis siue Archiepiscopus siue Ep̄s siue viues tue pauper siue doctus siue indoctus: vt referat vnusquisq̄ rationem de his que gessit in corpore: siue bonū siue malum Et si reddenda est ratio de his q̄ quisq̄ gessit in corpore: heu qd̄ fiet de his q̄ quisq̄ gessit in corpore Christi q̄ est ecclesia? Ecclesia dei vobis p̄missa est / et dicimini pastores heu pastores multos aut excoicatores. Et vtinam sufficeret vobis lana et lac: sititis enim sanguinem. Quatuor tñ in his qui presunt in ecclesia dei necessaria esse pre omnibus reorū videlicet vt per hostiū intrent vt in his militate se p̄tineant: avariciā declinent misericordiam tam corde quā corpore seruare studeant. Sed qd̄ p̄dest si canonice eligantur (q̄ est per hostiū intrare) et nō canonice viuant? dixit dñs ad duodecim. Nonne ego vos duodecim elegi et vnus ex vobis diabolus est: dñe Jesu cur esset electio illa in manu tua / et haberes aliquē tradicentem et reclamātem tibi quare elegisti diaboli episcopū? Cur bone iesu nō elegisti iustū et bonum et sanctū sicut Petrus bonus iustus et sanctus fuit? Vel si elegisti diaboli cur

te iactas eligisses fratres sic facit Iesus bo die eligens multos diabolos episcopos. Vbi probdolor reperimus Episcopos/ q̄ post adeptā dignitatē in humilitate secōtineāt. Sempe supbia eis occasio est vt ad tātam dignitatē aspirent/ vt in ouile christi impudenter irumpāt: cū tamen per Psalmitā dñs dicat. Non habitabit in medio domus mee q̄ facit supbiam/ Iesus autē in medio est/ nō in angulo: vñ ipse in Euāgelio: vbi duo vel tres in nomine meo congregati fuerint/ in medio sum eorū. Et itē Iesus autē transiens per medium illorū ibat/ et in libro sapientie in medio inquit ecclesie aperuit os eius. Et rursus in Euāgelio dicit. Stetit Iesus in medio discipulorū suorū: ve mihi dñe Jesu si tecū ero in domo tua et non in medio domus tue. At isti nō sic/ sunt quidem cū Jesu/ sed non in medio domus eius quia amant et faciunt supbia: parentes suos extollentes / paupes negligentes et deprimentes. Male viuunt/ et subiectos male viuere volūt. Et idcirco corparantur apostate angelo qui dixit in corde suo: ponam sedem meam ad Aquilonem et cetera. Quid est diabolus ad aquilonem sedem velle ponere/ nisi superbium quēpiā et impium. Super suos similes a charitatis calore vel sapientie luce alienos: principatum appetere/ vel adeptum teneretalis erat Absolon super filios Israhel patri suo rebellis/ principatū appetens talis erat Hie roboam qui peccauit et peccare fecit filios Israhel in vitulis aureis. Tales fuerunt scribe et pharisei/ contra quos ait dñs. De vobis scribe et pharisei qui clauditis regnū celoz ante hoies/ vos enim nō intratis et introcūtes nō sinitis introire/ porro episcopi huius tempis auariciā quomodo declinent? Qd̄ sine miserabili gemitū dicendū nō est chri opprobria/ sputa/ flagella/ clauos/ lanceam/ crucem et mortem: hec omnia in fornace auaricie p̄stant et perfligant in acquisitionē turpis questus et precii vniuersitatis suis marsupijs includere festinant: hoc solo sane a Iuda schariotis differentes. Quod ille horum omne emolumentū denarioz numero p̄pensavit/ isti veraciori ingluuie lucrozum infinitas exigunt pecunia s: bis in

Bb

Sermo

faciabili desiderio inbiat / per his ne amittant timent / et cum amittunt dolent / harum in amore quiescunt quantum duntaxat liberum est eis arbitrium acervandi vel augmentandi cura / animarum nec casus reputat nec salus. Non sine profecto matres que cum sint de crucifixi patrimonio nimium incoarsati / impinguati / dilatari / non compaciuntur super contritionem ioseph / archipresbyter circuit obedientiam sibi creditam: et ut impleat factum suum tradit sanguinem iustum. Adedit nempe homicidia / adulteria / incestus / fornicationes / sacrilegia / periuria / et usque ad summum implent manticam suam / fama igitur volante innotescit episcopo talis questus: et accersito archipresbytero / da mihi (inquit) partem meam at illi nihil dabo tibi contra episcopus / si non dederis mihi (inquit) partem meam / auferant tibi omnia sitis altercatio maxima: et propter avariciam fit discordia / postea vero archipresbyter revoluens secum que auctoritate episcopi fungatur potestate ista / et que sine gratia ipsius nihil possit (perverse conuersus) penitet inquit me / accipe partem tuam et insuper de mea que beneplacitum fuerit: et reconciliatur / heu sicut Herodes et Pilatus reconciliati sunt / et christus crucifixus est. Sic nihilominus isti reconciliantur et pauperes christi spoliati sunt. En tempa ista plasmefeda a negotio gambulante in tenebris: quapropter ve generationi huic a fermento phariseorum / que est hipocrisis si tamen hipocrisis dici debet que iam latere preabundantia non valet / et pre impudentia non quiet et sic serpit bodie putrida tabes per omne corpus ecclesie / quo latius eo desperatius / eoque periculosius quo intestinius. Nam insurgeret apertus hereticus / mitteretur foras et arresceret: si violentus inimicus absconderet se quis forsitan ab eo. Hinc quomodo eijciat / aut absconderet se / omnes amici et inimici omnes necessarii / omnes domestici et nulli pacifici: et que sua sunt querunt omnes. Ministri christi sunt et seruiunt anti christo honorati incedunt de bonis domini / cui honorem non deferunt unde hinc est eis quem quotidie videmus meretricis nitore / historionicus habitus / regius apparatus /

inde aurum in frenis / aurum in sellis et in calcaribus / plus nitent calcaria / quam altaria / inde mense splendide / et cibis et cybis / inde commestationes et ebrietates / inde cytivara et lira et tibia: redundantia torcularia et promptuaria plena / eruciantia ex hoc in illud. Unde dolia pigmentaria / inde reserta marsupia / huiusmodi sunt et nolunt die ecclesie prepositi / decani / episcopi / et archiepiscopi. Hec enim hec merito cedunt / sed negotio illi quod perambulat in tenebris olim predictum est / et nunc tempus adimplentionis aouenit: ecce in pace amaritudo mea amarissima / amara pax? in nece martyrium / amarior post in periculo hereticorum amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugari non exterrinari possunt / ita inualuerunt ita multiplicati sunt super numera / intestina et insanabilis est plaga ecclesie / et ideo in pace amaritudo mea amarissima. Sed in qua pace pax est et non est pax. Pax a paganis / pax ab hereticis: sed non profecto a filijs uox plangentis in tempe Israhel / filios enurui et exaltaui: ipse ante spreuerunt me / spreuerunt et inualuerunt a turpi vita / a turpi quiete / a turpi mercio / a negotio perambulante in tenebris: superest ut iam de medio fiat demonium meridianum ad seducendo hunc in christo reuolui qui sunt adhuc persistentes in simplicitate sua hunc quod absorbitur fluuius sapientium et torrentes potentium / et habet fiduciam et infuit iordanis in os eius id est humiles et simplices que sunt in ecclesia: apse enim est antichristus que non solum se diem sed et meridiem mentitur / et extollitur supra id que colitur ut deus quem dominus interficiet spiritu oris sui / et deitruet illum illustratione aduentus sui. Ecce diximus quales habemus pastores in via hac qua ambulabamus / non quales habere oportet. Non sunt omnes amici sponsi / qui bodie sponsi sunt ecclesie / hinc inde assistere communitur et ut vulgo aiunt ea quasi ad dextram vident pauci admodum sunt que que suasunt non querant ex orbe caris et / diligunt munera nec possunt pariter diligere christum: quomodo man? dederunt manumone iturere quomodo incedunt nitidi et ornati et circuiamicti varietate / tanquam sponsa procedens de thalamo suo. Nonne si quentiam talium / repente emin? precedentem aspexeris: spon-

Pini Bernhardi add

innotescit episcopo talis questus: et accersito archipresbytero / da mihi (inquit) partem meam at illi nihil dabo tibi contra episcopus / si non dederis mihi (inquit) partem meam / auferant tibi omnia sitis altercatio maxima: et propter avariciam fit discordia / postea vero archipresbyter revoluens secum que auctoritate episcopi fungatur potestate ista / et que sine gratia ipsius nihil possit (perverse conuersus) penitet inquit me / accipe partem tuam et insuper de mea que beneplacitum fuerit: et reconciliatur / heu sicut Herodes et Pilatus reconciliati sunt / et christus crucifixus est. Sic nihilominus isti reconciliantur et pauperes christi spoliati sunt. En tempa ista plasmefeda a negotio gambulante in tenebris: quapropter ve generationi huic a fermento phariseorum / que est hipocrisis si tamen hipocrisis dici debet que iam latere preabundantia non valet / et pre impudentia non quiet et sic serpit bodie putrida tabes per omne corpus ecclesie / quo latius eo desperatius / eoque periculosius quo intestinius. Nam insurgeret apertus hereticus / mitteretur foras et arresceret: si violentus inimicus absconderet se quis forsitan ab eo. Hinc quomodo eijciat / aut absconderet se / omnes amici et inimici omnes necessarii / omnes domestici et nulli pacifici: et que sua sunt querunt omnes. Ministri christi sunt et seruiunt anti christo honorati incedunt de bonis domini / cui honorem non deferunt unde hinc est eis quem quotidie videmus meretricis nitore / historionicus habitus / regius apparatus /

Diui Bernhardi ad clericum CXLVIII

sam potius putabis quā sponse custodē
 yñ pō hāc illis enberare eitimes / rerū af-
 fluentiā / vestiū spendorem / mensarū luxu-
 riam / congarie vasoz argenteoz & aureozū
 nisi de bonis sponsi: inter hec est q̄ illa pau-
 per inops & nuda relinquit / facie miseran-
 da / inculta / hispida & exanguis: ppter hoc
 nō est hoc tempore ornare sponsam sed spo-
 liare / non custodire s̄ perdere nō est defen-
 dere sed erponere: nō est instruere sed p̄sti-
 tuere / nō est pascere gregē dñi sed mactare
 & deuorare / dicente domino de illis: qui de-
 uorant plebem meā vt cibū panis: & iterū /
 qz comederūt Jacob & lacum eius desola-
 uerunt / & in alio p̄beta / peccata populi co-
 medēt / quasi dicat / peccatoz precia exigūt
 & peccantibz sollicitudinē non impendunt.
 Quem dabis mihi de numero episcopoz /
 q̄ nō plus inuigilet subditoz euacuandis
 marsupijs quam vicijs extirpandis / vbi
 est qui fleat irā: vbi q̄ p̄dicet animū pla-
 cabilem dño p̄pterea relinquamus istos / qz
 nō sunt pastores s̄ traditores: & imitemur
 illos qui viuentes in carne / plantauerūt ec-
 clesiam sanguine suo. Et quidem isti fortiti
 sunt ministri locū / sed nō zelum. Succes-
 sores omnes cupiunt esse / imitatores pau-
 ci. Utinam tam vigilēs reperirent ad curā
 q̄ alacres: q̄ alacres currunt ad Lathe-
 dram: vigilarent vtiqz solcite seruantes si-
 bi creditā ecclesiam / iñio vero vigilaret ple-
 metipos / nec s̄nerēt de se dicenti mei &
 p̄tine mei aduersum me appropinquaues-
 rūt & steterūt. Iusta omnino querimonia
 nec ad vllam iustius q̄ ad nostrā referenda
 eratē / parum est nostris pastoribz q̄ non
 seruant nos: nisi & perdant / grauit̄ quip-
 pe diuersi oblivionis somno / ad nullū do-
 minice p̄minationis tonitruū exp̄giscun-
 tur / vt vel suū ipsorū periculū exp̄pauescant
 inde q̄ non parcant suis qui non parcant
 sibi: perimētes pariter & pereuntes. Nūc
 vero dicendū. Episcopi vero & sacerdotes
 huius temporis castitatis sanctimonīā (si-
 ne qua nemo videbit deum) tam in corde
 q̄ in corpore quō student obseruare? Lerte
 dominus dicit in euangelio ad Episcopos
 haud dubium in primitiua ecclesia. Sint
 lumbi vestri precincti. Castitatē a p̄pbans

non tantū sed etiā imperans / attestat etiā
 hanc spiritus sanctus in lege / qui nemini ni-
 si mundis (& precipue a mulieribus)
 panes propositionis edere sinebat: vnde
 & Achimelech Dauid regi de his panibz
 cum militibus sumere cupienti non prius
 concessit quam eos mundos esse a mulieribus
 cognouisset dicēte rege Dauid. Si de
 mulieribus agitur / mūdi sunt abberi & nu-
 dius tertius iā tūc significante spiritus sanc-
 to ne minem ad mēsam christi ad illumqz
 panem angeloz debere accedere / nisi puri-
 ficatū mente & corpore / ne quod gratia diui-
 na fidelibz preparauit ad salutem / indigne
 sumentibus ad iudiciū fiat & condemnatis
 onem. Isti autem castitatis insigne quali-
 ter custodiūt: Qui traditi in re pbum sen-
 sum faciunt que non conueniūt. Que enī
 in occulto fiunt ab episcopis turpe est dice-
 re / melius itaqz arbitror sup hoc dūlimu-
 lare & supersedere / q̄ aliqd inde scādaliensē
 innocētes & in experti dicere se d ego cur ves-
 recundoz dicere / quod ipsi non verecundās-
 tur scribere & predicare? dicit aut egregius
 predicator. Sic masculi in masculos turpi-
 tudinem opantes: & mercedem sui erroris
 recipientes fratres / factus sum insipiens
 vos me coegistis.

Bb ij

Sermo

Sermo diui Bernardi ad Clerum in synodo congregatū.

Ruerēdis

fimi patres et do-
mini / ecce lecta
sunt verba sancti
Euangelii in au-
ribus vestris / et
utinā diligenter
intellecta ab vni-
ueritate vestra.
intellectus omni-
bus facientibus ea. speculares in speculis
suis visu cognoscere solent pulchritudinē/
aut turpitudinē suam. Alterius generis est
speculum vestrū: in quo magis auditu quā
visu potestis attendere / quid deceat: et quid
non deceat: quid impediatur: et quid expediatur:
quid ex debito vestri officii vobis incum-
bat. Speculū vestrum sanctū est euangeli-
um. Considerate obsecro non vultū vestre
natiuitatis. sed statū quotidiane cōuersati-
onis considerate et nolite abire negligendo.
sed stetis diligētius inuestigādo / et perscruta-
tis medullitus cōscientiis vestris / in testi-
moniis eorum / aut gloriemini / aut tereami-
ni. Nam sicut multis gloria / ita multis est
ignominia testimoniū conscientie sue. Ecce
sacrum euangeliū sub numero triū personarū
includit multitudinē vniuersam prelatozū.
Proposuit enim nobis bonū pastorem / merce-
nariū / et furem. Si boni pastores estis
gaudete: quia merces vestra copiosa est in
celis. Si mercenarij estis / timete. quia peri-
culum vestrū grande est in terris. Si fures
estis / gemiscite: quia locus vester magnus
est in penis. nisi properaueritis ad peniten-
tiā: et que vouistis dño deo vño digne red-
diderit. Vos maxime qui in circuitu dñi
estis / et cōspectu eius affertis munera et offer-
tis / non corruptibiliū auri et argenti / sed pre-
ciosi sanguinis et corporis agni immaculati.
Quantā dignitatem contulit vobis deus
Quāta est prerogatiua ordinis vestri: Pre-
tulit vos deus regibus et imperatoribus.
Pretulit ordinē vestrum oibus ordinibus

imō (vt altius loquar) pretulit vos ange-
gelis et archangelis thronis et dñationibus
sicut enim non angelos sed semen Abrahe
apprehendit ad faciendam redemptionē sic
non angelis sed hominibus solisque sacerdoti-
bus dominici corporis et sanguinis cōmisit
consecrationē. Omnes enim sicut ait Apo-
stolus sunt administratozū spiritus in mis-
neriū missi propter eos qui hereditatē capi-
unt salutis. Sed longe excellentius officiū
vestrum quod ammirabile est / et non solum in
oculis vestris sed etiā angelozū. Hec sunt
infelicissima tempora que preuidit aposto-
lus Paulus in quibus homines sanā do-
ctrinam nō sustinent sed coaceruāt sibi ma-
gistros ad desideria sua in quibus a veritate
se auerunt. et ad fabulas et vanitates huius
seculi conuertuntur. Hec sunt inq̄ nouis-
sima tempora in quibus refrigerat chari-
tas et abundat iniquitas multozū. Quare
hoc dico: Quia vt audistis tres personas
imō vt planius dicam tria genera doctozū
sanctū describit euangeliū.

¶ Primum genus aliq̄s quidem partē / sed
vnum quodqz duoz sequentium copiosā
et perniciosā includit multitudinem pre-
latorum: sed illos defendit numerus. In pri-
mo solo genere abundat charitas / in alijs
duobus omnino refrigit vbi nimirū ab-
undat iniquitas. Audistis proprietates sin-
gularum: Bonus pastor est / qui ponit ani-
mā suam pro ouibus suis. Mercenarius
est qui vidit lupū venientē et fugit / fur est /
qui macrat et occidit. Bonus pastor nō su-
am voluntatem facere / sed domini sui que-
rit vtilitatem: ipse soli seruat fidem / ipse lau-
borat / ipsum honorat / ipse querit gloriam /
nō sibi. Regi enim seculozū immortali inui-
sibili soli deo honor et glā in secula seculozū.
Amen. Fīō nobis dñe nō nobis h̄ nomi-
ni tuo da gloriā. Nobis miseris da veniā /
da gratiā / tibi serua gloriā vt pote a q̄ est
veniā peccatozū et gratiā meritozū. Bonus
pastor in omni labore viliatōis sue que-
rit nō quod sua sunt / sed que iesu christi / qd pro-
prium habet charitas. Unde si quis exes-
cit charitas operit multitudinē peccatozū /
sed et ipse aduocatū habet in celis / Iesum
christum dūm nostrū et ipse est propiciatio

Diui Bernardi ad...

[Marginal notes in a smaller script, partially obscured and difficult to read.]

pro peccatis nostris. Mercenarius est (vt
dicimus) qui videns lupū venientē fugit
Querit ergo q̄ sua sunt nō que Jēsu chris-
ti. Alioqui vtiq; non fugeret sed sua / imo
z seipm̄ sup̄inpederet potius q̄ gregē suū
raptorib; exponeret. Multi sunt mercenar-
ij qui in prosperitate leuiter discerni nō pos-
sunt a bonis pastoribus / habent em̄ mul-
ta cum ipsis om̄nia. Habuerūt nanq; sa-
nam electionē in gressu habent nihilomin⁹
mundam conuersionē in p̄gressu / pacem
ecclesie amant z querunt / vtiliter ac virili-
ter ecclesiasticis implicantur negocijs / nō
recusant grauedinē oneris / sed hoc ideo /
q̄ ambiunt gloriā honoris. Amant enim
primos recubitus in cenis / salutationes in
foro z vocari ab hominib; rabbi. Multo-
ris etiā cibant pane lacrimaz / z vino cō-
punctionis potantur / ex recordatione peccā-
torum si cur testatur iunior filius qui in re-
gione longinqua consumpsit omnē substā-
tiam suam viuendo luxuriose. Unde z di-
xit Quāti mercenarij in domo patris mei
abundat panibus? Si panibus abundāt
mercenarij / nunq̄d fame peribūt operarij?
Operarios dico / qui quanto rariores in
terris / tanto chariores in celis habent. De
paucitate eoz conqueritur veritas dicens.
Vestis quidem multa / operarij autē pau-
ci. Vestis vtiq; multa / z sacerdotes mul-
ti / z mercenarij multi / sed operarij pauci.
Pauci plane operarij / z admodū rari in cō-
fusiōnib; qui aspicientes in auctore fidei z
consummatore Jēsum / quos instruit ver-
bo sancte predicationis nō destruūt exem-
plo prae operationis / efficacius opere q̄
verbo predicantes. Horandum vero q̄ fi-
lius nō dicit / fac me vnū de mercenarijs tu-
is sed fac me sicut vnū de mercenarijs tuis
vt videlicet ea sibi offerat beneficia quib; il-
li cōicant in presenti inquit Psalmista. Lis-
bauit eos ex adipe frumenti. Quos eos?
Audi q̄d premittit / inimici domini menti-
ti sunt ei. Hi sunt quos cibant ex adipe fru-
menti / z melle satiat. Qui sunt illi merce-
narij / qui licet ad horā credant / in tempore
tamen temptationis recedunt. Unde pa-
ret quod amici sunt mundi. Amicus autē
huius mundi inimicus dei cōstituit / itez

querunt que sua sunt nō que Jēsu chris-
ti / z nō querunt que illius sunt cum eo nō
sunt. Et qui cum eo non sunt / contra eum
sunt / quia ipse ait / qui non est mecū contra
me est. Et qui contra eum sunt inimici eis
us sunt. Hi per exteriora mentiuntur deo
de interioribus. Cum enim sane predicent
z munde viuant / sanitate loquuntur in
tentionis / vt videlicet deum habeāt in cau-
sa z omnia eorum interiora benedicant no-
mini sancto eius. Cum tunc tamen non de
um sed mundum nō dominum sed seipos
habeant in causa. Mentuntur potius deo
q̄ hominibus / ad cuius contumeliā spes-
tat tanta collatio gratiaz quibus non ho-
norem dei sed hominis honore constat ac-
quiri / nec charitati sed cupiditati deseruiri.
Unde operarij inconfusibilis postulat
non duo tantum / sed tria / quia funiculus
triplez difficile rumpitur. Non enim possunt
habere z disciplinam z scientiam quas possunt
habere z mercenarij. Sed dicit bonitatem
z disciplinam / z scientiā doce me / que tria
in filijs requiruntur. Quid enim prodest
disciplinam habere in conuersione / scientiā
in predicatione / nisi assit bonitas in in-
tentione. Huius scriptum est aut carnis ob-
sequium / aut rationis scientiam sufficere /
sed bona voluntas sufficit sanata ergo vos
luntate / vtilis erit z pretiosa tam castiga-
tio carnis per disciplinam / q̄ illuminatio
rationis per scientiā. Propter supradictas
ergo rationes z alias huiusmodi dicimus
quia in prosperitate mercenarius leuiter di-
scerni non potest a bono pastore / quia dum
pacis arridet securitas / intentionis eius pal-
liatur infirmitas. Nihil occultū quod non
reuelatur. Vasa figuli probat fornax / flans
te vento aduersitatis / statim quod infir-
mum est intentionis / ostendit effectus ope-
rationis. Vidit enim lupum venientem z
fugit. Qui sunt isti lupi? Tyranni / z rap-
tores seculi qui propria temptati concupi-
scentia vel ingenita compulsi maliuolentia
incedunt ecclesias / vastant ouilia chris-
ti / spoliunt pupillos z viduas / proscritionē
inducunt pauperibus / deum blasphemāt
in suis operibus. Hi factis rapinis fractis
q̄ ecclesijs / cum gladijs vltionis in eis
Bb iij

Sermo

experitur veniunt vel blandiendo / vel cōmī-
nādo. Fugitq; mercenarius vel amore blā-
dientis / vel timore persequētis. Unde fu-
git? A rectitudine iusticie / a defensione ec-
clesie / a liberatiōe patrie / ab vltiōe pupillo-
rum vel viduarum. Quoz ad cuiusdienda
que possidet imō a quibus possidetur / vide
licet marcupia / bozea / cellaria / non vtiq;
pauperibus reservanda / sed euacuanda fu-
ribus aut ignibus cōsumenda / habet em̄
aliquis intra puinciam tyrannozum posi-
tos parentes suos / z blandit̄ p̄inde mul-
tortens raptoribus / vt parentibus consu-
lat / qui vt pacem habeant / z inter tyran-
nos flozeant / affligi sancta permittit̄ eccle-
sia / z iusticia conculcatur. Et quid dicā de
furibus / fures sunt heretici. Hi sunt fures
z latrones qui veniūt in vestimentis ouiu /
intrinsicus autē sunt lupi rapaces: quoz
autem venerūt fures sunt z latrones / fures
latenter nocendo / latrones aperte sciendo
heretici praua dogmata disseminabant in
populo / z perueritate doctrine sue fidem
catholicam obnubilabāt / z inducebāt sim-
plices in errorem. **F**lem̄ in vestrū credo
esse hereticum / omnes creditis in deū trinū
z vnum: quia passus sit z sepultus / qz de-
scendit z ascendit / facit tamen hec fides ca-
tholicum. **H**ac fide vtiq; demones essent
catholici / quia (vt dicit **Jacob**) **C**redūt
z contremiscunt. **V**erum vtiq; catholicuz
facit non fides comunis demonibus z ho-
minibus / sed ea tamē que cōmunis est ho-
minibus z angelicis spiritibus. **Q**ue est
illa? **Q**ue per dilectionem operatur / de q̄
Apostolus dicit / **N**ecq; circuncisio aliquid
valet. **N**ecq; preputium / sed fides que p̄ di-
lectionem operatur: hac fide ipse predictus
erat cum diceret dū tempus habemus ope-
remur bonum ad omnes / maxime autē ad
domesticos fidei non seculi. **H**abetis hanc
fidem? vtiq; / sed hec est fides que vincit
mundum quia hec est victoria que vincit
mundum fides nostra dixerim vos vincere
mundum / aut vinci a mundo. **V**ideo eccle-
sias vestras male tractatas: video quasda;
semirptas / quasdam omnino obrutas: vi-
deo in villis solitudinem / in agris silentiū
z vbiq; exterminium / video in militib;

insolentiam / in hominibus inobediētia /
z in omnibus insipientiam: libenter tamē
sufferis huiusmodi insipientes. **C**ū sitis
ipli forsi tā sapientes. **S**uitinetis em̄ quod
vos in seruitutem redigant / qz deuorent / qz
accipiant / qz sup vos extollantur / qz etiam
in faciem quandoq; vos cedant / aut etiam
reclusos in carcere emungāt argēto. **A**n hec
patimini vt in patientia vestra possideant
aias vestras? **P**atientia em̄ nobis necessa-
ria est / vt voluntatem dei facientes fructū
cū gaudio reportemus. **T**oleratis hec vt
volūtate dei faciatis / nō vtiq; s; vt v̄ra vo-
lūtate p̄riā impleatis / vt carnis v̄re licen-
tius curā gerat̄ vt pueris v̄ris z parentib;
p̄modius p̄uideatis. **E**t villas tyrannoz in
pace eoz inhabitet̄ vtētes nemozib; z agros
colētes. **P**ropter hoc palpatis p̄incipes z
p̄ates tenebrar; baz / tā hoies q̄ demones
hoies qz ad velle eoz loq̄mini / ad velle eoz
ligatis z solutis: ipsi sunt semiepi semiar-
chidiaconi / imō vt vez fatear (salua pace
oim) ipsi sunt supra epos / sup archidia-
nos / supra p̄sbyteros: z vere q̄ potestate ha-
bēt hodie benefici vocant̄. **P**alpat̄ demo-
nes qz facitis eos in vobis similes altissi-
mo ponā inquit sedem meā ad aquilonē /
z similis ero altissimo. **E**t ipse qui est rex
glorie super omne filios supbie / frigore
iniq̄tatis sue congelauit interiora v̄ra. **E**t
vt fortis armatus custodiens atriu suū / in
pace obtinet cathedrā volūtatis v̄re in qua
deberet altissim⁹ residere. **I**n terra inq̄t par
hominib;. **Q**uibus magne scientie: mag-
ne nobilitatis / non sed bone voluntatis.
Et vbi pax ibi deus / qz in pace factus est
locus eius. **U**n̄ patet qz sedes ei⁹ bona vo-
luntas est. **Q**ui ḡ nō deū / s; diabolu h; in-
hītantē interiori. **E**t tyrannis atq; raptorib;
bus deseruit exteri⁹ / vincit ne mundū: imō
vict⁹ est a mūdo / victus est a diabolo / vis-
ctus est a carne sua: infixus est in limo p̄fū-
di / z nō est ei substātia vl potētia resurgēdi.
Dñe de⁹ virtutū excita potētia tuā z veni
vt educas nos de lacu miserie / z deluto se-
cis opi manū tuaz porrige dexterā / z duc
de carcere aias n̄ras / vt iā nō obediāt mū-
do / s; p̄fiteant̄ noi tuo. **P**lacabilis est o sup
officialib; tuis / q̄ tibi rōnē redditori sunt

de oibz tuis. Veni dñe et noli tardare: insa-
nit diabolus insanis hostis humani gñis:
sciens q̄ modicū tps̄ bz. Fidem habemus
s̄ sine operibz mortua est: et nos mortui cū
ipsa: auge nobis fides: vt in vicarijs tuis p̄
dilectionē operes: quatenus ad imperiū eo-
rum mōtes transferant: et de obsessis aīabz
demonēs efferant: vt de ipsis prius eijcian-
tur q̄ cum ipsis proijciant in ignē eternū.
Auge in quā nobis fidē: quia hec est victo-
ria: que vincit mundū: fides n̄ra. **H**ac fide
de sancti vicerūt regna: operati sunt iustitiā
eritūerūt impetū ignis. Effugarūt aciem
gladij: cōualuerūt de infirmitatibus suis:
in partibus n̄ris vbiq̄ ignis: vbiq̄ gladi-
us: **Q**uare nō operamini iustitiā: **Q**uare
nō extinguit ignes: **Q**uare nō effugatis
aciē gladij: **Q**uare? **R**atio in p̄mptu est:
q̄ non deo sed hoībus querit placere. **U**n̄
Paulus. **S**i adhuc hoībus placere. **C**hri-
sti seruus nō essem. **V**os non cōualeris de
infirmitatibus vestris: sed torpetis de igna-
tia vestra. **N**ec de malefactoribus potestis
facere iustitiā: **Q**uare? q̄a nulla est virtus
fortitudinis vestre: quoniā dissipat domi-
nus ossa eorū: qui hominibus placent. **L**aro
infirma: sed ossa sunt fortia. **D**issipauit ergo
ossa: id est fortitudinē eorum: qui homi-
nibus querit placere. **C**ōfusi sunt quoniā
deus spreuit eos: et vos cōfusi estis in acti-
bus vestris: non honorati: sed onerati digni-
tatis vestris. quoniā deus spreuit vos.
Spreuit em̄ deus oēs discedentes a iudi-
cijs suis. fide habetis. sed ad opera vos in-
uito. vos maxime qui estis vicarij **C**hristi.
qui estis pastores animaz. qui alios debe-
tis instruere. non destruere. **V**os inquam
maxime: quia soli non potestis perire: qui
perire debetis docendo et operādo: **M**ulti
sunt catholici predicādo: qui heretici sunt
operando: quod heretici faciebant per pra-
ua dogmata: hoc faciunt plures hodie per
mala exempla. seducūt scilicet populum: et
inducūt in errorem: et tanto grauiores sunt
hereticis: quāto preualēt opa verbis. **U**n̄
genitus: qui est in sinu patris: nōne de secre-
to suo prodijt ad publicū vestrum. **N**onne
de celo descendit ad terras: vt predicatiōe
et cōuersatione sua persuaderet hoībus con-

temptum mundi. **N**onne vos estis vicarij
eius. **N**onne quod p̄dicauit: et vos debetis
predicare: quod d̄suasit: dissuadere: quod
persuasit: persuadere: a **C**hristo dicti estis
christiani: **N**onne ea via: qua **C**hristus ver-
satus est. **E**t vos vicarij eius debetis con-
uersari: **I**ta plane: nisi forte doctiores eo-
fueritis vel sanctiores. **D**icite ergo **A**rchie-
diaconi: dicite presbyteri. **D**icant etiā pon-
tis tantus ornatus: in cibis tam superfluo-
sus apparatus: **E**scā ventri: et venter dicit:
deus autē et hunc et has destruet. **M**ultus
erat nitor vestri: et delicatus ciborum appa-
ratus: apud illū diuitem euangelicum: qui
induebat purpura et **S**ysso: et epulabatur
quotidie splendide. **M**ortuus tamē est: et se-
pultus in inferno. **O** dirum et execrabile et
horrendū sepulchrum: vbi est fletus et stris-
dor dentium: vbi sunt aque nitium: vbi p̄mis
qui non morit: vbi ignis qui non extingui-
tur. **H**oc sepulchrū diuitem: sed sinus **A**b-
rahe pauperem **L**azarū excepit. **Q**uis sa-
piens et custodiet hec: **V**ir insipiens nō co-
gnosceret: et stultus non intelliget hec: **Q**uis
obscuro laicorū auidis clericis querit tp̄alia
et ineptius vti acquisit. **E**um tantū fastū
videant laici in su pellectili clericorū. **N**onne
per eos potius inuitant ad mundū diligen-
dum q̄ negligēdum: **M**edice cura et ipm:
Si mundū predicās cōtēnendū: cōtēne-
tu prius: et ad ipm efficacius alios inuita-
bis. **D**a voci tue vocē virtutis: cōsonet vi-
ta p̄bis: et statim erit in ore tuo viuus et ef-
ficax sermo dei: et penetrabilior omni gla-
dio ancipiti. **N**on sic profecto est: sed sicut
p̄lis: sic et sacerdos: sic laicus: sic et clericus
Uterq̄ cupit: vterq̄ diligit mundū: et ea q̄
in mōdo sunt: laicus tñ cū labore: s̄ clericus si-
ne labore volūt possiderē totū mundū. **C**ōi-
care volūt cupiditati et superfluitati hoīmz
sed nō labori. **P**eccare volūt: sed nō flagel-
lari cū hoībus: vñ timēdū est qd̄ flagellent
cū demonibz. **Q**uō seculares nō expēderēt
substantiā suā viuēdo luxuriose: et in p̄nā
sacerdotū: quomō nō intēderēt vanitatibus
et lenocinijs hui⁹ seculi: quomodo non es-
sent insolētes et elati: cum tantū fastum: tan-
tam insolentiā videant clericorum: **N**onne
in presentia eorum irreuerenter abutimur
Bb iij

Sermo

elemosynis pauperum: de patrimonio crucis Christi non facitis codices in ecclesijs: sed pascitis pellices in thalamis vestris: im pinguatis carnes/ adornatis equos/ fale rantes pectora/ et capita deaurando. Et ve re in capitulis omnium platearum dispersi sunt lapides sanctuarij. Platee late sunt/ et lata est via: que ducit ad mortem: lapides sanctuarij/ id est sacerdotes: sunt in capitibus/ id est in introitu laterum viarum. Do cent enim populos per prava exempla, ingre di vias latas/ que ducunt ad mortem/ et de mergunt in profundum inferni. Dolor capitis in membra redundat. Capita populi sunt sacerdotes. **D**ñe caput languidum/ et omne cor merens: languet prelati ecclesie in cupiditatibus suis: Quia ergo languor est in capitibus/ meror obozit in cordibus. **L**oz da sunt ecclesie viri religiosi/ qui honorem suum intelligentes/ non respiciunt in vanitates et insanas falsas/ nec comparant iumentis insipientibus/ nec similes fiunt illis. qui plorantes plorant in nocte huius aduersitatis/ vbi apud prelatos ecclesie inualefcit cupiditas/ et charitas refrigescit. et merito clamat ecclesia sancta hodie. **E**cce in pace amaritudo mea amarissima. **M**ulta est hodie et longe grauior/ q̄m credi possit persecutio sancte ecclesie: et talis incumbit/ qualis a principio non fuit. **M**ultis modis persecutus est eam diabolus: sed nunq̄m grauius q̄m hodie: quia nunq̄m fuit maior perditio christi anozum. **N**ec liberior aut securior transgressio diuino: n̄ preceptorum. **E**ccliam incipientem persecutus est per Tyrannos: proficentem persecutus est per hereticos: iam le tam et florentem persequit per motus illicitos. **T**ria sunt in anima/ ratio/ voluntas/ sensibilitas. rationis est iudicium/ voluntatis desiderium/ caro debet obsequium. **L**ar nam ergo cruciavit in martyribus: rationem perturbavit in simplicibus: sed voluntatem hodie deprauat generaliter in omnibus. **F**uit ergo amaritudo ecclesie. amara quidem in persecutione tyrannoz/ sed amarior in versutia hereticozum/ sed amarissima hodie per prauitatem desideriozū: **V**e qui dicunt pacem et non est pax. **P**acem habet ecclesia apud extraneos/ sed filij nequa filij scelerati seut

ant in ea/ qui propria matrem euiscerant: ve se pariant in honorem. **P**acem vbiq̄m habet exteriorem. sed interiorem in paucis habet. quia vbiq̄m/ aut fere vbiq̄m iudicio rationis non consentit voluntas. sed captiuam eam ducit in lege peccati: quia et si ratio sana sit in iudicio voluntas tamen praua est in desiderio: in qua nimirum residet diabolus similis altissimo: vt supra diximus. **E**uigilate iusti/ abijcite diabolum/ et sedem dei expurgate: quia iustitia et iudicium correctio iustis eius. **E**xigentibus iniquitatibus vestris egressus est de templo suo. **R**educite euz ad templum sanctum suum. **T**emplum enim dei sanctum est/ quod estis vos. **A**nima iusti sedis et templum dei est/ dominus in templo suo facit mirabilia/ et p̄bet oracula: veniat ad templum suum dominator/ quem queritis: quomodo possitis dominari desiderijs carnalibus. et diabolicis resistere tentationibus. **V**eniat et Angelus testamenti quem vos vultis/ qui annunciet vobis suam voluntatem/ et confirmet promissam hereditatem. **I**nducant eum in templum suum parentes eius: pater videlicet et mater/ et fratres eius. **Q**ui sunt illi? **R**espondeat ipse. **Q**uicumq̄ fecerit voluntatem patris mei/ qui in celis est: ipse meus pater et mater/ et frater/ et soror est. **P**ater generando per verbum predicationis: vt dicit **A**postolus/ ego per euangelium in Christo vos genui: **M**ater pariendo per exemplum sancte conuersationis. **F**rater et soror/ castro diligendo in amore fraternitatis. **I**n parentes estis vos aut esse debetis. **S**tatuit vos populus mediatores inter se et deum/ et vobis loquat deus et vos ad illum. **I**deo dant vobis elemosynas/ et primitias suas: vt vestris precibus et meritis propiciet eis deus/ et introducant ad illum: sed cum que vobis red ditis offensum: quasi alijs redditis placatum: **N**on est munda coram deo oratio vestra. **Q**uerite ergo vos parentes Iesu Christi: qui adducunt eum ad vos/ et inducant in templum suum: **Q**uerite eos qui voluntatem dei ex corde faciunt/ qui contempserunt vitam mundici/ qui castigant corpus suum et in seruitute redigunt: non vt hominibus/ sed vt deo placeant. **N**on solum recipere/ sed diuidere scitis elemosynam: facite et vos vobis amicos.

Pauli Bernhardi

Non solum recipere/ sed diuidere scitis elemosynam: facite et vos vobis amicos.

de mōna iniquitat. Non solū loquimī
ni/ sed z operamini bonū ad oēs. Et vt dī
cit Apōstolus: beneficentīe z cōmunionis
nolite obliuīci: q̄a talibus hostijs p̄meret
deus. Inducat̄ proinde Iesum in templū
suū per iustitiā: z perducant per iudiciū.
Aperite ei portas iustitię: alioquin non in
grediet̄ ad vos. Diligite iustitiā/ qui iudi
catis terram. Vestrū est facere iudiciū:
quia senator̄ est is orbis terrarū. Diligi
te ergo iustitiā/ z recte iudicate filij hoīm.
Quid dubitatis? Apprehendite discipli
nam/ z contineatis vos a prauis operibus
vestris: iustitiā habendo ac faciendo: quia
qui continens est iustitię apprehendet illā
z obuiabit illi/ quasi mater honorificata.
Sine iustitiā non solū respublica. sed nec
parua domus subsistere potest. Quareti
metis principes z potestates tenebrarū ha
rum. Quare vos illis subijcitis? Vultis
exaltari in terra: vultis exaltari in gentibus
Apprehendite z facite iustitiā: apprehendi
te vosmetipsos continēdo/ facite/ humiles
z pauperes iustificando/ z profecto iniusti
tiam exaltabimini. Dicit enī Psalmista: z
iniustitia tua exaltabunt. Qui? Beatus
scilicet populus/ qui scit iubilationem. In
tubilo diuersę voces consonant. Sciunt er
go iubilationē: qui sciunt pacem gentibus
dare/ z liberare populū dei: z vnitatē popu
lorū seruare in vinculo pacis. Hi tales do
minō in tenebris huius mundi aberrā
bunt: sed in lumie vultus tui ambulabūt:
non in sua facie: sed in tuo noīe exultabunt
nō in Tyrannoz amicitia. sed in tua iusti
tia exaltabunt. Timeas conculcari a leoni
bus/ si iustitiā timueritis? Daniel in lacu
leonū clamat. z non nocuerūt mihi. Qua
re? Quia iustitiā coram deo inuenta est in
me: Iustitiā plena est dextera tua. per dex
teram spiritualia/ per sinistrā accipiunt̄ tem
poralia: longitudo dierū in dextera eius: in
sinistra autem diuitie z gloria. In iudicio
ad sinistrā eius erunt hedi: quibus dat in
hoc seculo gloriā/ z diuitias: ad dexteram
autē agni: quibus preparata est longitudo
dierū. Nolite litire munera in sinistra eius
quia qui desiderant eius sinistrā in hoc se
culo/ collocabunt̄ ad sinistram eius in iudi

cio. adberete dextere eius: vt in iudicio ad
dexterā eius sedecatis super sedes iudicanti
um: z in presenti nō propria virtute: sed vir
tute dextere eius. superborū z sublimiū col
la premit̄: quia dextera dei fecit virtutem:
Vultis tamē de manu eius accipere dupli
cia: id est spiritualia z temporalia? Primū
querite regnū dei/ z iustitiā eius/ quod est
dextere z hec omnia abijcientur vobis que
sunt sinistre. Primū querite regnum dei:
vt in interioribus vestris habitet z regnet
deus. Deinde iustitiā eius: vt legem ex
ore vestro requirat z assumat populus: z ex
tanta gratia meritorum retribuetur vobis
gloria premiorum/ quam nec oculus vidit.
Et preter hec adijcient̄ vobis hec temporal
ia: quia gloria z diuitie in domo eius. Lu
ius ei? Haud dubiū qui iuste gnatiois:
de qua premissum est: gnatio rectorū bene
dicetur: benedicta in predestinatiōe: benedi
citur in iustificatiōe: benedict̄ in glorifica
tione: benedictio dñi sup caput iusti: quia
misericordia dñi ab eterno: per predestinati
onem/ z in eternū per glorificatiōem. Facite
ergo iustitiā: non tamē pro vestro arbitrio/
sz iactante iudicio: quia iustitiā z iudiciū cor
rectio sedis eius. Si tamē faceretis iudici
um: nec aliqd haberetis dominū. iudices
tantū esletis non iustificatores: z ideo iusti
tiam facere nō possētis: propter hoc qui de
dit vobis iudiciū/ dedit z dñm: vt predixit
Propheta. Iudicabūt nationes z domina
bunt̄ populis. Duplex est dominū prela
toz: habent enī clauēs ecclesie: quibus clau
dunt/ z nemo aperit. aperiant z nemo clau
dit. habent z regalia: quia dñi sunt urbium
z oppidorū. Nec solū episcopatus/ sed z con
sulatus habent: vt merito eis dicat̄: Quid
vltra debui facere: z non feci: sed quod da
rum est illis in adiutorium factum est illis
in scandalum.